

Силабус курсу:

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕАБІЛІТАЦІЇ

(вибіркова дисципліна)

Ступінь вищої освіти:

бакалавр

Спеціальність:

для здобувачів будь якої освітньої програми

Рік підготовки:

3 ий

Семестр викладання:

Весняний (6 ий семестр)

Кількість кредитів ЕКТС:

5

Мова(-и) викладання:

українська

Вид семестрового

залік

Автор курсу та лектор:

Макарова Наталія Миколаївна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

старший викладач

посада

makarova@snu.edu.ua

+38-095-208-38-35

електронна адреса

телефон

Viber, телеграм за

номером телефону

за розкладом

консультації

Викладач практичних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

* – 1) дані підрозділи вносяться до силабусу в разі, якщо практичні та (або) лабораторні заняття проводить інший викладач, котрий не є автором курсу та лектором; 2) припустимо змінювати назву підрозділу на «**Викладач лабораторних та практичних занять:**», якщо лабораторні та практичні заняття проводить один викладач, котрий не є автором курсу та лектором.

Анотація навчального курсу

Мета вивчення курсу:

Актуальність вивчення психологічних аспектів реабілітаційної діяльності людини відображується у змінах ставлення суспільства до людей з особливими потребами, гуманізації громадської думки, розвитку спеціальних знань та технологій. Розширюється спектр ситуацій, в яких суспільство усвідомлює необхідність та доцільність реабілітаційної допомоги з застосуванням психологічних знань та методів. Це можна розглянути на прикладі стресових розладів в результаті перебування в місцях бойових дій.

Сучасний психолог є спеціалістом, від якого очікують не лише знання та розуміння психологічних та соціальних складових перебігу відновлення, компенсації, реадаптації чи адаптації до нових умов людини, що реабілітується, але й застосування цих знань на практиці. При цьому спектр ситуацій, в яких є доцільним застосовувати такі знання, може виходити за рамки професійного часу, наприклад, при спілкуванні з людьми з особливими потребами, з людьми, які переживають важку втрату, розлучення тощо. Таким чином, психологічна грамотність щодо різних аспектів реабілітаційної діяльності буде корисною не лише для спеціалістів у галузі реабілітації, але й близьким та рідним, усім, хто спілкується з людиною, яка потребує реабілітації.

Результати навчання:

Знати:

- етичні принципи професійної діяльності психолога, усвідомлювати межі власної компетентності;
- категоріально-понятійний апарат психології, розуміти походження психічних розладів і психологічних проблем;
- як організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

Вміти:

- аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифіковати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання;
- розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань;
- здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань;
- презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців;
- пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання;
- формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифіковати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника;
- складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у

формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів тощо, відповідно до вимог замовника;
 - вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я, у тому числі і психічного (власного й оточення).

Мета курсу (набуті компетентності)

В наслідок вивчення даного навчального курсу здобувач вищої освіти набуде наступних компетентностей:

1. Здатність здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
2. Знати особливості становлення психологічної реабілітації.
3. Здатність вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
4. Здійснювати аналітичний пошук відповідно до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.
5. Опанувати та вміти застосовувати методи діагностики кризових станів та ПТРС.
6. Оволодіти та вміти використовувати основні техніки та технології соціально-психологічної реабілітації різних категорій населення.
7. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.
8. Розрізняти загальнолюдські, етнічні та індивідуальні культурні цінності.
9. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1.	Загальні питання реабілітації, її види, етапи, технології	денна 2/0/1 заочна 0,5/0/0,5	Різноманіття уявлень про реабілітацію. Розвиток загальної концепції реабілітації. Види реабілітації. Основні принципи реабілітації: єдності біологічних та психосоціальних чинників, різноплановості, партнерства, системності, індивідуальності, перехідності тощо. Психологічні та соціальні чинники в структурі лікування та реабілітації. Об'єкти реабілітації. Реабілітаційний потенціал особистості. Правові засади реабілітаційного процесу. Основні складові реабілітації.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
2.	Завдання психологічної реабілітації та фази реабілітаційного процесу	денна 2/0/1 заочна 0,5/0/0,5	Предмет, мета і завдання сучасної реабілітаційної психології. Структура, основні напрями і проблеми сучасної реабілітаційної психології. Етапи та завдання психологічної реабілітації. Методи психологічної реабілітації. Критерії ефективності психологічної реабілітації. Організація психологічної підтримки в реабілітаційних установах.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
3.	Мотиваційний чинник в реабілітаційному процесі	денна 2/0/1	Принципи та підходи роботи з мотивацією в психології. Робота з ресурсами в психологічній реабілітації.	Участь в обговоренні Тести

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
		заочна 0,5/0/0,5	Основні підходи в активації та мобілізації реабілітаційного процесу. Використання сучасних інтеграційних методів в роботі з мотивацією в реабілітаційній діяльності. Особливості функціонування груп підтримки та груп взаємодопомоги.	Індивідуальні завдання
4.	Реабілітаційна психологічна допомога при психосоматичних захворюваннях	денна 2/0/1	Аспекти розвитку психосоматичних розладів. Характеристика психологічних факторів, виникнення психосоматичних захворювань та їх психологічні прояви. Психологічні методи лікування розладів серцево-судинної та ендокринної системи. Лікування розладів органів дихання та травлення. Аутогенне тренування, тілесно-орієнтована терапія. Навіювання, гіпноз як психотерапевтичні методики. Психодинамічний напрям психотерапії при психосоматичних захворюваннях.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
5.	Психологічної реабілітації осіб з адиктивною поведінкою.	денна 2/0/1 заочна 0,5/0/0,5	Поняття «адикція» та «адиктивна поведінка». Причини виникнення адиктивної поведінки. Поняття «співузалежнення». Вплив психоактивних речовин на організм людини. Прийоми та засоби реабілітації тютюно- та алкогольних. Наркотична залежність та можливості її психологічної реабілітації	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
6.	Особливості психологічної реабілітації осіб, які зазнали насильства.	денна 2/0/1 заочна 0,5/0/0,5	Поняття «насильство», його види, причини та наслідки. Психологія осіб, що зазнали насильства. Виявлення та діагностування дітей, що постраждали від сексуального насильства. Особливості реабілітаційної допомоги потерпілим від фізичного насильства. Особливості реабілітаційної допомоги потерпілим від психологічного насильства. Особливості реабілітаційної допомоги потерпілим від сексуального насильства.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
7.	Зміст, форми, методи та напрями реабілітації дітей та молоді з інвалідністю	денна 4/0/2	Основи психологічної реабілітації осіб, які мають особливі потреби та вади розвитку. Вимоги до фахівців психологічного профілю та моніторинг динаміки процесу реабілітації. Соціально-психологічні проблеми сімей, які виховують дітей з обмеженими можливостями. Інклузивна освіта. Психологічна допомога родинам з дитиною, яка має особливі потреби. Реабілітаційна культура та реабілітаційна активність батьків. Психологічна просвіта батьків. Патронажна робота. Форми групової та індивідуальної роботи з батьками.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
8.	Реабілітаційна психологічна допомога при онкозахворюваннях	денна 2/0/1	Онкологічні захворювання. Теорії їх виникнення і розвитку. Локалізація уражень у чоловіків та жінок. Стадії	Участь в обговоренні Тести

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			пухлинного процесу, прогноз протікання, вихід. Види консервативного та оперативного лікування. Психологічний аспект реабілітації онкохворих: реабілітаційний потенціал та прогноз. Основні методи психотерапії, що застосовуються у онкохворих.	Індивідуальні завдання
9.	Реабілітаційна психологічна допомога при неврозах.	денна 2/0/1	Основні види неврозів. Теоретичне обґрунтування виникнення та розвитку невротичних станів. Прояви істеричного, неврастенічного та обсесивно-компульсивного неврозу. Психотерапевтичні методи лікування неврозів. Гештальт-терапія, психодрама, тілесно-орієнтована терапія, нейролінгвістичне програмування як методи лікування неврозів.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
10.	Кризові стани і психологічна допомога при них. Афективні розлади	денна 2/0/1 заочна 0,5/0/0,5	Суїцидалльність. Психотерапевтичний супровід суїцидентів. Депресивні синдроми. Діагностика депресивних реакцій особистості. Підхід до умираючого, біль і лікування болю. Психотерапія при кризових станах.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
11.	Стрес та вплив його чинників на особистість.	денна 2/0/1	Поняття про загальну адаптивну реакцію та її неспецифічність. Часові характеристики стресового впливу на людину. Типологія стресу. Фізіологічний та психологічний стрес. Еустрес та дистрес. Загальні чинники зовнішнього середовища, які викликають стрес у людини. Індивідуально-типологічні, гендерні та інші характеристики сприйняття стресових чинників. Основні поняття теми: стрес, дистрес, реактивність на стрес, еустрес, профілактика.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
12.	Особливості реабілітаційної допомоги клієнту у стані гострого горя.	денна 2/0/1 заочна 0,5/0/0,5	Поняття «горе», стадії горя, стан гострого горя. Основні чинники виникнення стану гострого горя. Типи переживання горя. Можливості психологічної реабілітації клієнтів у стані гострого горя	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
13.	Особливості психологічної реабілітації постраждалих від стресових та екстремальних ситуацій.	денна 2/0/1 заочна 0,5/0/0,5	Теоретичні аспекти переживання стресових подій. Психологічна допомога внутрішньо-переміщеним особам, дітям з тимчасово переселених родин, військовослужбовцям у зоні бойових дій та пораненим військовослужбовцям. Психологічна підтримка волонтерів, що працюють з пораненими.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання

Рекомендована література

1. Підліток на порозі III тисячоліття. Психологічні аспекти кризових явищ у підлітковому середовищі. – К.: Київська міська адміністрація. Служба у справах неповнолітніх, Міський психологічний центр, 2001. – 44 с.
2. Психологічна допомога сім'ї / Упоряд. Т. Гончаренко. – К.: Вид. дім „Шкіл. світ”: Вид. Л. Галіцина, 2005. – 128 с.

3. Семиничіна Т.В. Інновації у соціальних службах / Т.В. Семиничіна. – К.: Пульсари, 2002. – 448 с.
4. Оверчук Реабілітаційна психологія : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. А. Оверчук; Вінниц. соц.-екон. ін-т Ун-ту "Україна". - Вінниця : Міленіум, 2007. - 295 с
5. Тохтамиш О.М. Реабілітаційна психологія. навч.-метод. посіб. / О. М. Тохтамиш. - Вінниця : Віндruk, 2014. - 100 с. - Бібліогр.: 85с.
6. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник/ З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко... Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук. К.: ТОВ“Видавництво“Логос”, 2015 р. 207 с
7. Балашова С.П., Васильєв С.П., Дубровинський Г.Р., Кирик В.Л. Практикум із військової психології: навч. посібник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: ВПЦ "Київ. ун-т", 2015. 271 с.
8. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія : посібник [для студ. вищ. навч. закл.] – Полтава : АСМІ, 2010. – 240 с.
9. Військова психологічна підготовка та реабілітація/від. військ.-соц. роботи соц.-психол. упр. Голов. упр. по роботі з особовим складом Збройних Сил України. Київ: Вид. Філюк, 2015. 495 с.
10. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. – 416 с.
11. Гридковець Л. М. Реабілітаційна психологія. – Київ : КІБіТ, 2015. – 42 с
12. Ділані С., Котеріл К. Психологічна реабілітація дітей, які зазнали комерційної сексуальної експлуатації: самовчитель для спеціалістів. Київ: ВГО "Жіночий консорціум України", 2004. 63 с.
13. Допомога дітям, постраждалим внаслідок воєнного конфлікту: довідник вихователя дошкільного навчального закладу / Н. В. Пророк, С. А. Гончаренко та ін.; за ред. Н. В. Пророк. – Слов'янськ : ПП «Канцлер», 2015. – 84 с
14. Каліна Н.Ф. Психотерапія: підручник. Київ : Академвидав, 2010. 288 с.
15. Каравеєвський А. Б. Подолати алкогольну залежність – Львів : Свічадо, 2016. – 124 с.
16. Кризова психологія: навчальний посібник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. – Харків : НУЦЗУ, 2010. – 401 с.
17. Оверчук В. А. Реабілітаційна психологія: навчальний посібник для студентів ВНЗ. – Вінниця : Міленіум, 2007. – 295 с.
18. Основи психотерапії : навч. посібник/за ред. К.В. Седих. Київ: Академвидав, 2016. 191 с.
19. Приходько І.І. Ліпатов І.І., Л.Ф. Шестопалова Л.Ф. Прикладна психологія службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку. Харків: Акад. ВВ МВС України, 2012. 336 с.
20. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Л. Г. Царенко; за ред. З. Г. Кісарчук. – Київ : ТОВ “Видавництво “Логос”. – 207 с.
21. Соціально-психологічна реабілітація дітей, вилучених із ситуацій торгівлі дітьми та інших найгірших форм дитячої праці : узагальнення досвіду організацій Центральної та Східної Європи: навч.-метод. посіб. Акад. пед. наук України, Укр. наук.-метод. центр практик. психології і соц. роботи; ОБСЄ, Координатор проектів ОБСЄ в Україні. Київ : Час Друку, 2007. 116 с.
22. Шевченко Л.О., Чепіга Л.П. Практична психологія: навч. посібник. Харків: Константа, 2018. 191 с.

Додаткова література

1. Хаустова О. Психосоматичний підхід до проблеми адаптації // Соціальна психологія. – 2003.-№2.-С.53-61.

- Шевченко Н.Ф. Практикум із психологічної допомоги соматично хворим/ Практична психологія та соціальна робота. 2006. № 4. С. 17 - 29.
- Пилипенко Н.М. Адаптація особистості до життєвої кризи. Журн. практикуючого психолога 2000, № 6. С. 140- 147.
- Бріер Д., Скот К. Основи травмофокусованої психотерапії. – Львів : Свічадо, 2015. – 448 с.
- Горбунова В. В., Каравеєвський А. Б., Климчук В. О., Нетлюх Г. С., Романчук О. І. Соціально психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО : посібник для ведучих груп. – Львів : Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. – 96 с.
- Горностай П. П. Колективна травма та групова ідентичність. – Психологічні перспективи. Спеціальний випуск: Актуальні проблеми психології малих, середніх та великих груп. – Т. 2. Проблема цілісності суспільства, групи та особистості. – Київ, 2012. – С. 89–95
- Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах : методичні рекомендації. – Київ ; Харків : ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», 2014.
- Катомік Г.В., Корніenko I.O. Техногенні катастрофи: психологічна допомога очевидцям та постраждалим. Практична психологія та соціальна робота. 2003. № 6. С. 30 □51.
- Пилипенко Н.М. Адаптація особистості до життєвої кризи. Журн. практикуючого психолога. 2000, № 6. С. 140- 147.
- Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник/ за ред. З. Г. Кісарчук. К.: ТОВ“Видавництво“Логос”, 2015. 207 с

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання здобувач може отримати визначену кількість балів:

Інструменти та завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	10 (по 0,72 балів за ЛК)
Практичні заняття	28 (7 практичних по 4 бали за 1 ПК)
Самостійна робота (контрольні роботи, реферати, есе, презентації, опрацювання наукової літератури тощо)	32
Підсумковий екзаменаційний (заліковий) тест	30
Разом	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	зараховано
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--	---

Політика курсу

Плагіат та академічна добroчесність: Під час виконання практичних і самостійних завдань здобувачі вищої освіти мають дотримуватися політики академічної добroчесності. Запозичення (використання ідей, розробок, тверджень, статистичних або експериментальних відомостей інших авторів) повинні бути оформлені відповідними посиланнями на першоджерела. Списування або копіювання є категорично забороненими. Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаково для всіх здобувачів. Здобувачі вищої освіти самостійно виконують навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей).

Перезарахування кредитів, отриманих у неформальній освіті:

Здобувач вищої освіти може пройти певні онлайн-курси, які пов'язані з темами дисципліни, на онлайн-платформах. При поданні документу про проходження курсу студенту можуть бути перезараховані певні теми курсу та нараховані бали за завдання. Положення про порядок зарахування результатів навчання, отриманих в формальній та неформальній освіті, розміщено на сайті університету <https://snu.edu.ua/index.php/university/sfera-poshyrennya-suya-v-snu-im-v-dalya/informatsijna-kartka-dokumenta-87/>

Завдання і заняття:

Усі завдання, передбачені програмою курсу мають бути виконані своєчасно і оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана факультету.

Поведінка в аудиторії:

Університет – це організація, яка суворо дотримується усіх вимог законодавства, стандартів, правил та очікує від здобувачів вищої освіти відповідної поваги і дотримання правових норм.

Здобувачі вищої освіти користуються у суспільстві всіма правами самостійних, дорослих людей, а тому мають виконувати всі правила внутрішнього розпорядку, що існують у Східноукраїнському національному університеті ім. В. Даля.

Основний вид діяльності здобувачів вищої освіти — навчання. Студентство в аудиторії є транслятором загальних норм культури поведінки: інтелігентність, точність,

дисциплінованість, акуратність, відповіальність, тощо.

На заняття здобувачі вищої освіти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.

Під час заняття здобувачі вищої освіти:

- дотримуються етичних правил поводження;
- знаходяться на своєму навчальному місці;
- не заважають викладачу проводити заняття та іншим студентам навчатися.

Під час контролю знань здобувачі вищої освіти:

- є підготовленими відповідно до вимог даного курсу;
- розраховують тільки на власні знання (не шукають інші джерела інформації або «допомоги» інших осіб);
- не заважають іншим;
- виконують усі вимоги викладачів щодо проведення контрольних заходів.